

устойчивости позволяет человеку достигать совершенства и развивать независимость.

По изложенному в данной статье материалу можно сформулировать следующие гипотезы, подлежащие эмпирической проверке:

1. Эффективность внедрения поведенческой модели производственной организации зависит от владения ее менеджерами технологиями накопления и развития эмоционального капитала сотрудников и коллектива.

2. В составе человеческого капитала личности эмоциональный капитал во многом определяет качество ее информационного контакта с социальной средой и интенсивность накопления интеллектуального капитала.

3. Эмоциональный интеллект лидера коллектива во многом определяет развитие эмоционального и интеллектуального капитала руководимого им коллектива.

Для развития эмоционального капитала организации целесообразно выполнить его структурную и факторную операционализацию, обосновать способы сбора информации, проведения эксперимента и выполнить внедрение результатов, ориентируясь на рекомендации программно-целевого подхода.

Литература: 1. Вейл П. Искусство менеджмента // В кн. Райгородский Д. Я. Психология руководства. Учебное пособие для факультетов: психологических, экономических и менеджмента. – Самара: Изд. Дом "Бахрах-М", 2005.– 768с. 2. Акофф Р. Акофф о менеджменте: Пер. с англ.; [Под ред. Л. А. Волковой.– СПб.: Питер, 2002.– 448с. 3. Кетс де Брис Манfred. Мистика лидерства. Развитие эмоционального интеллекта/ Пер. с англ. – 2-е изд. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005.– 312 с. 4. Интеллектуальный капитал – стратегический потенциал организации: Учебное пособие / Под ред. д. э. н., проф. Гапоненко А. Л., д. э. н. Орловой Т. М. – М.: Изд. дом "Социальные отношения", 2003.– 184 с. 5. Грэттон Л. Демократическое предприятие. Раскрепощение бизнеса благодаря свободе, гибкости, приверженности. – СПб.: Стокгольмская школа экономики, 2005.– 282с. 6. Психология: Навч. посібник / О. В. Винославська, О. А. Бреусенко-Кузнецова, В. Л. Зливков; [За наук. ред. О. В. Винославської.– К.: Фірма "ІНКОС", 2005.– 352 с. 7. Клок К. Конец менеджмента / К. Клок, Дж. Голдемит. – СПб.: Питер, 2004.– 368 с. 8. Янчевский В. О национальной управлеченческой концепции, качестве персонала и модели управления в начале XXI века // Проблемы теории и практики управления. – №3. – 2000.– С. 110–113. 9. Платонов Ю. А. Социальная психология поведения: Учебное пособие.– СПб.: Питер, 2006.– 464с. 10. Столяренко Л. Д. Психология и педагогика для технических вузов. Серия "Учебники для технических вузов" / Л. Д. Столяренко, В. Е. Столяренко. – Ростов н/Д: "Феникс", 2001.– 512 с. 11. Ридделстрале Й. Караке-капіталізм: Пер. з англ. / Й. Ридделстрале, А. Нордстрем. – Дніпропетровськ: Баланс Бізнес Букс, 2004.– 312с. 12. Хэмэл Г. Стратегическая гибкость: Пер. с англ. / Г. Хэмэл, К. Прахлад, Г. Томас, О Нил Д. – СПб.:Питер, 2005.–384с. 13. Гоулман Д. Эмоциональное лидерство: Искусство управления людьми на основе эмоционального интеллекта / Дэниел Гоулман, Ричард Бояцис, Энни Макки; [Пер. с англ.– М.: Альпина Бизнес Букс, 2005.– 304с. 14. Битянова М. Р. Социальная психология: наука, практика, образ мыслей. Учебное пособие. – М.: Изд. ЭКСМО-Пресс, 2001.– 576с. 15. Социальный менеджмент: Учебник / Под ред. Д. В. Валового.– М.: ЗАО "Бизнес-школа "Интел-Синтез"", Академия труда и социальных отношений, 2000. – 392 с. 16. Русинов Ф. М. Менеджмент и самоменеджмент в системе рыночных отношений: Учеб. пособие. / Ф. М. Русинов, Л. Ф. Никулин, Л. В. Фаткин. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 352 с. 17. Ушкальов В. В. Суб'єктно-орієнтований підхід до забезпечення організаційного розвитку // Управління розвитком. – №4. – 2006.– С. 85 – 87 18. Подляшанник В. В. Фактори емоційної стійкості співробітників митної служби// Вісник національного університету України "Київський політехнічний інститут". Серія "Філософія, психологія, педагогіка". №1(10)/2004.– К.: "Політехніка", 2004.– С. 143 – 146.

УДК 303.4:338.448

Леонт'єва Ю. Ю. СТРАТЕГІЧЕСКІ НАПРЯМЛЕННЯ РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА В УКРАЇНІ

In the article statistical data on tourism industry in Ukraine are systematized. The strategic perspectives for the regional tourism development are outlined.

Растущее благосостояние страны определяется во многом степенью удовлетворения потребностей её жителей, одной из предметных форм которых являются туристические услуги. Изучение этих услуг невозможно без глубокого осмыслиения проблем, наблюдающихся в сфере туристического бизнеса.

Вопросам развития туризма посвящены многие работы отечественных и зарубежных авторов, а именно: Дж. Уокера, Ф. Котлера, Дж. Боуна, Д. Мейкенса, В. А. Квартальнова, Ю. А. Веденина.

В большинстве из них авторы опираются на опыт решения проблемы в странах с развитой инфраструктурой и уже сформировавшимся туристическим бизнесом, тогда как в Украине туристический бизнес как вид деятельности находится на этапе становления.

Анализ подходов к исследованию вопросов развития туризма в Украине свидетельствует о низком информационном обеспечении управленческих решений в этой области. Цель данной статьи – проанализировать статистическую информацию государственной службы туризма и курортов Украины и определить стратегический вектор деятельности в этой области.

Туризм – динамичное, развивающееся, ориентированное на потребителя, явление. Это крупнейшая индустрия мира, которую можно определить как науку, искусство и бизнес привлечения туристов и организации их перевозки и проживания, а также создания условий для лучшего удовлетворения их потребностей и запросов. Одним из важнейших факторов развития туризма является государственная политика туризма [1]. Туристическая деятельность прямо затрагивает интересы государства, поскольку связана с пересечением государственных границ. Правительство контролирует перемещения иностранных туристов, а также культурные и социальные аспекты туризма. Туризм считается послом мира, способствует развитию инициатив добрых воли и лучшего межкультурного взаимопонимания [2].

Рассмотрим основные показатели развития рынка туристических услуг в Украине за 2004 – 2005 годы, отраженные в отчетах Государственной службы туризма и курортов (форма №1-ТУР, табл. 1) [3].

Размеры организованного туризма (то есть путешествия лиц, воспользовавшихся услугами туристических фирм – туроператоров и турагентов) отражают масштаб деятельности туристических фирм, которые по определению являются одной из составляющих туристической индустрии. На конец 2005 года в Украине действовало 2 828 туристических фирм, что на 12,27% больше, чем в 2004 году. При этом наблюдалось сокращение по числу занятых (среднее число работников, занятых туристической деятельностью, в расчете на одну турфирму уменьшилось с 9 до 7 человек в 2005 году). Такая тенденция идет вразрез с мировым опытом развития туристических услуг. В 1960-е годы в Европе произошел переход от многочисленных мелких и средних фирм к олигопольной структуре рынка, при которой крупнейшие туроператоры контролируют 40 – 60% рынка.

Приоритетными видами туристической деятельности в 2005 году остался выездной и внутренний туризм. В целом по Украине на внутренний туризм приходится 51% туристов, на выездной – 31% и только 18% на въездной. В 2002 – 2003 годах турфирмы отдавали предпочтение въездному туризму.

В 2005 году продолжились позитивные тенденции развития въездного туризма: Украину посетили 17,6 млн. иностранных туристов, что на 13% (3,1 млн. чел.) больше, чем в 2004 году. Увеличение объема въездного потока обеспечила активизация частного (приватного) туризма (табл. 2).

Механізм регулювання економіки

46

Таблица 1

Основні показатели діяльності туроператорів і турагентів України

№п/п	Области	Кількість підприємств, ока-зываючих тур. услуги, ед.			Середнєспісочна чисельність роботників, чл.			Об'єм оказаних услуг, тис. грн.		
		2004 г.	2005 г.	темпи роста, %	2004 г.	2005 г.	темпи роста, %	2004 г.	2005 г.	темпи роста, %
1	Винницька обл.	17	27	158,82	232	237	102,16	6 416	7 230	112,69
2	Волинська обл.	40	42	105,00	470	409	87,02	13 419	14 825	110,48
3	Луганська обл.	54	67	124,07	220	249	113,18	13 385	20 458	152,84
4	Дніпропетровська обл.	126	140	111,11	717	762	106,28	61 272	86 870	141,78
5	Донецька обл.	129	170	131,78	591	598	101,18	83 915	135900	161,95
6	Житомирська обл.	16	26	162,50	59	126	213,56	4 172	6 088	145,93
7	Закарпатська обл.	45	41	91,11	965	659	68,29	17 989	22 102	122,86
8	Запорізька обл.	62	72	116,13	407	445	109,34	39 362	40 511	102,92
9	Івано-Франківська обл.	56	56	100,00	496	551	111,09	16 980	30 257	178,19
10	Київська обл.	28	39	139,29	105	135	128,57	9 940	15 517	156,11
11	Кіровоградська обл.	21	25	119,05	482	509	105,60	9 809	13 737	140,04
12	АР Крим	296	334	112,84	3 295	3 916	118,85	351666	475844	135,31
13	Львівська обл.	160	147	91,88	1 574	998	63,41	57 841	52 088	90,05
14	Николаївська обл.	37	40	108,11	417	409	98,08	24 210	24 498	101,19
15	Одеська обл.	121	151	124,79	1 074	965	89,85	68 492	81 661	119,23
16	Полтавська обл.	42	57	135,71	314	352	112,10	15 577	25 501	163,71
17	Рівненська обл.	39	40	102,56	180	192	106,67	9 523	13 003	136,54
18	Сумська обл.	19	26	136,84	81	83	102,47	5 687	8 194	144,08
19	Тернопільська обл.	42	53	126,19	237	232	97,89	5 001	7 995	159,87
20	Харківська обл.	156	172	110,26	1 437	1 027	71,47	66 534	71 578	107,58
21	Херсонська обл.	38	38	100,00	590	467	79,15	20 863	20 150	96,58
22	Хмельницька обл.	37	43	116,22	186	147	79,03	13 801	15 626	113,22
23	Черкаська обл.	29	41	141,38	200	218	109,00	6 025	9 512	157,88
24	Чернігівська обл.	24	34	141,67	151	210	139,07	4 690	8 628	183,97
25	Черновицька обл.	74	75	101,35	494	615	124,49	17 060	20 118	117,92
98	г. Севастополь	100	123	123,00	676	816	120,71	96 059	116030	120,79
99	г. Київ	711	749	105,34	7 880	5 658	71,80	1099 037	1415 831	128,82
	Всіго	2519	2828	112,27	23 530	20 985	89,18	2138725	2759754	129,04

В 2005 році продовжились позитивні тенденції розвитку в'їзного туризму: Україну посетили 17,6 млн. іноземних туристів, що на 13% (3,1 млн. чel.) більше, ніж в 2004 році. Увеличення обсягу в'їзного потока обеспечила активізація частного (приватного) туризму (табл. 2)

Таблица 2

Структура в'їзного потока по мотивації (2005 р.)

Мотивація	Кількість туристів, млн. чel.	Доля, %	Ізмінення к 2004 р.
Служебна поездка	1,0	6	+1% 0,01 млн. чel.
Організований туризм	2,1	12	-4% 0,08 млн. чel.
Частний туризм	14,5	82	+17% 2,1 млн. чel.

Наибільший приток зарубежних туристів имел место в таких городах Украины, как Киев и Севастополь, а также в Автономной Республике Крым.

Сокращение в'їзного турпотока из стран СНГ произошло в основном за счет уменьшения численности туристов из Азербайджана (-13 тыс. чel., или 23%).

Наибольший рост турпотока наблюдался по таким направлениям: из Словакии (+159 тыс. чel.), Польши (+1,7 млн. чel.), Румынії (+64 тыс. чel.), Германии (48 тыс. чel.). Четко прослеживается тенденция к сокращению числа организованных туристов из стран, с которыми раньше существовал визовый режим пересечения границы. Например, количество таких туристов из Германии, Израиля, Польши сократилось на 1%, 3%, 59% соответственно, но увеличилось количество частных туристов из этих стран на 93%, 16% и 163% (табл.3).

Таблица 3

Структура в'їзного потока по країнам (2005 р.)

Страна	Кількість туристів, млн. чel.	Доля, %	Ізмінення к 2004 р.
Страны СНГ	10,8	62	-0,04% 0,05 млн. чel.
Страны ЕС	6,3	36	+44% 1,9 млн. чel.
Другие страны	0,5	2	+21% 0,07 млн. чel.

Выездной турпоток 2005 году увеличился (за счет организованного туризма), по сравнению с 2004 годом на 6%, или на 1,0 млн. человек и составил 16,5 млн. человек. 51% (8,4 млн. чel.) выездного потока приходится на страны СНГ, 44% (7,3 млн. чel.) — на страны ЕС и 5% (0,8 млн. чel.) составляют другие страны (табл. 4).

Таблица 4

Структура в'їзного потока по мотивації (2005 р.)

Мотивація	Кількість туристів, млн. чel.	Доля, %	Ізмінення к 2004 р.
Служебна поездка	1,2	8	+3% 0,4 млн. чel.
Організований туризм	1,6	10	+22% 0,3 млн. чel.
Частний туризм	13,7	82	+5% 0,6 млн. чel.

В 2005 году наблюдается рост выездного турпотока по всем мотивациям (табл. 5).

Таблица 5

Структура в'їзного потока по країнам (2005 р.)

Страна	Кількість туристів, млн. чel.	Доля, %	Ізмінення к 2004 р.
Страны СНГ	8,4	51	+3% 0,2 млн. чel.
Страны ЕС	7,3	44	+9% 0,6 млн. чel.
Другие страны	0,8	5	+22% 0,01 млн. чel.

Объем предоставленных туристических услуг субъектами туристской деятельности в Украине в 2005 году увеличился в сравнении с 2004 годом на 29% и составил 2,8 млрд. грн. Это обусловлено повышением стоимости одного тур дня и увеличением продолжительности путешествия.

Платежи в бюджет в 2005 году увеличились по сравнению с 2004 годом на 15% и составляют 112,9 млн. грн. В среднем из расчета на одно предприятие приходится 40,0 тыс. грн. платежей в бюджет, что 3% больше, чем в 2004 году.

Можно сделать выводы о том, что: несмотря на политический и экономический кризис в туристской отрасли наблюдается рост показателей;

наблюдається конкуренція серед турагентов і туроператорів в зв'язку з увіличенням їх кількості;

наблюдається активне продвиження отечественных компаній на зарубежні ринки, расширяється географія поездок.

Україна володіє огромним туристичним потенціалом, який не використовується в повній мірі. Тільки ефективна напрямленість управління отраслью на державственному і регіональному рівні може забезпечити дальніший устойчивий рост туристичного сектора економіки країни. Оптимальним варіантом розвитку туристичної індустрії мог бути комплексний підхід, який передбачає:

- 1) формулювання і виконання чёткої державственої політики в області туризму;
- 2) взаимодействие и коректировку деятельности властей всех уровней;
- 3) ефективне использование межрегиональных институтов;
- 4) привлечение отечественных и иностранных инвестиционных и кредитных средств для развития отрасли;
- 5) взаимодействие субъектов производства турпродукта всех уровней.

Практически це і є путь до формування регіональних програм економічного розвитку на основі приоритета, яким є туризм.

Література: 1. Котлер Ф. Маркетинг. Гостеприимство і туризм. Учебник для вузов: [Пер. с англ. / Котлер Ф., Боуз Дж., Мейкенс Дж. – М.: ЮНІТИ, 1998. – 788 с. 2. Квартальнов В. А. Стратегічний менеджмент в туризме: Современный опыт управления. – М.: Фінанси и статистика, 2000. 3. Матеріали сайту Государственої служби туризма і курортів //http://www.tourism.gov.ua. 4. Державна програма розвитку туризму на 2002 – 2010 роки: Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2002 р. №583 // Офіційний вісник України. – 2002. – №18. – С. 143 – 154.

Стаття надійшла до редакції
12.12.2006 р.

УДК 334.726(470+571)

Ніколаєва А. Ю.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ: ДОСВІД РОСІЇ

The article is devoted to the peculiarities of TNC's organization and economic mechanism in transformation economy on the example of Russia. The preconditions of creation of Russian TNC are analyzed and the scale of their international expansion is estimated.

Серед країн СНД Російська Федерація є майже єдиною країною базування потужних транснаціональних корпорацій, які здійснюють свою діяльність у міжнародних масштабах. Вивчення російського досвіду формування транснаціональних корпорацій, шляхів стимулювання їх розвитку має концептуальне значення. Актуальність та практичне значення розглянутих питань полягає в тому, що відповіді на них дозволяють

отримати уявлення щодо організаційного оформлення російських ТНК, ролі державного регулювання у цих процесах та використання цього досвіду при розробці науково обґрунтованої стратегії транснаціоналізації економіки України.

Мета статті полягає у виявленні особливостей організаційно-економічного механізму формування ТНК в умовах трансформаційної економіки на прикладі Російської Федерації.

Досягнення поставленої мети включає вирішення наступних завдань: визначення передумов виникнення російських ТНК; дослідження особливостей організаційно-економічного механізму формування транснаціональних корпорацій РФ; оцінка масштабів їх міжнародної експансії.

Питання функціонування транснаціональних корпорацій в Росії є предметом дослідження у працях С. Авдашевої, Е. Ленського, А. Мовсесяна, В. Цветкова, але цілісного підходу до організаційно-економічний механізм формування ТНК трансформаційних економік досі немає.

Важливим фактором розвитку сучасних ТНК є концентрація та централізація виробництва й капіталу, поєднання промислового та банківського капіталу. В економічній літературі висловлюється думка, що основою для створення власних ТНК у трансформаційній економіці є саме фінансово-промислові групи (ФПГ) [1; 2]. На підставі аналізу існуючих у вітчизняній та зарубіжній літературі підходів щодо визначення поняття "фінансово-промислові групи" можна зробити висновок про необхідність розмежування поняття "фінансово-промислова група" у більш широкому значенні як будь-яку форму відносно стійкого співробітництва й взаємопроникнення промислового та фінансового капіталу, у більш вузькому значенні – як форму інтеграції промислових та фінансових структур, створених відповідно до законодавчо визначених критеріїв. У країнах з трансформаційною економікою фінансово-промислова група відповідно до законодавства може виступати механізмом концентрації і централізації капіталів та формою існування ТНК.

Більшість російських дослідників [3; 4] позитивно оцінюють місце та роль ФПГ у сучасній Росії, їх можливості з реформування та реструктуризації економіки, а також об'єднання промислового сектору з кредитно-фінансовими інститутами. Але в контексті даного дослідження викликає інтерес, перш за все те, наскільки сприяє створення фінансово-промислової групи становленню ТНК трансформаційної економіки. Для цього потрібно отримати уяву про передумови виникнення, масштаби та результати діяльності цих об'єднань за минулій період.

Формування фінансового капіталу в трансформаційній економіці має свою специфіку. Якщо основою класичної схеми виникнення фінансово-промислових об'єднань є концентрація та централізація виробництва та капіталу, то в умовах трансформаційних економік основою цього процесу стає поширення акціонерної власності, становлення якої відбувається при розукрупненні виробництва. Як у розвинутих країнах акціонерний капітал пройшов розвиток від приватного до інституційного, де пакетами акцій володіють не акціонери, а великі інститути (промислові, страхові, інвестиційні, банківські тощо), то в трансформаційних економіках передбачалося перетворення державної власності на акціонерну, до того ж акціонерну інституційну (продаж цілісних майнових комплексів стратегічним інвесторам). Як другу особливість формування фінансового капіталу у трансформаційній економіці слід зауважити відсутність умов розвинутої конкуренції, хоча світовий досвід показує, що саме фінансовий капітал виник як реакція на загострення конкурентної боротьби.

Аналіз економічної літератури з питань функціонування фінансово-промислових груп в Росії дозволяє зробити висновок, згідно з яким виникнення російських ФПГ пов'язане на самперед з необхідністю адаптації промислових підприємств до мінливих умов господарювання. В умовах неплатості споживачів, зниження інвестиційної активності виникла необхідність пошуку та використовування нових джерел і форм поєднання потенційних можливостей держави, під-